

УДК 338.242 : 364.05

JEL G23, O35

DOI: 10.31471/2409-0948-2019-2(20)-93-102

Головня Олена Михайлівна
доктор економічних наук, доцент
доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
готельно-ресторанної справи та туризму
Вінницький національний аграрний університет
21000, Вінниця, вул. Сонячна, 3
e-mail: ellens@meta.ua
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-8396-4846>

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Метою дослідження є оцінити інноваційні технології фінансування соціального розвитку.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів з питань фінансування соціального розвитку за допомогою інноваційних технологій, ресурси Internet. У дослідженні використано сукупність загальних і спеціальних наукових методів і підходів, а саме: монографічний – у літературному огляді досліджуваної проблеми; системного і структурного аналізу – в трактуванні сутності фандрайзингу, краудсорсингу, краудфандингу як складних економічних категорій, логічного узагальнення, системний метод, метод порівнянь, графічний, що дозволило забезпечити концептуальну єдність дослідження.

Результати роботи. Проаналізовано інноваційні технології фінансування соціального розвитку, серед яких – фандрайзинг, краудсорсинг, краудфандинг. Охарактеризовано діяльність краудфандингової платформи Na-Starte, зокрема співучасть зацікавлених сторін в краудфандинговій платформі. Встановлено, що фінансування соціальних проектів шляхом надання грантів є значним кроком уперед із точки зору розвитку соціальної відповідальності бізнесу. Простежено, що сьогодні в Україні є низка чинних грантових програм в сфері освіти, науки, медицини, соціального забезпечення.

Висновки. Перераховані інноваційні підходи набувають актуальності в умовах децентралізації та розвитку громад, зокрема партисипативне бюджетування полягає у можливості мешканців міста брати участь у прийнятті рішення стосовно того, як розподілити певну частину бюджету.

Ключові слова: соціальна сфера, фандрайзинг, краудсорсинг, краудфандинг, стартапери, гранти.

Golovnya Elena Mikhailovna
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Associate Professor the Department of International Management, hotel and
restaurant business and tourism,
Vinnytsia National Agrarian University
21000, Vinnytsya, st. Solar, 3

INNOVATIVE FINANCING TECHNOLOGIES FOR SOCIAL DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

The aim of the study is to evaluate innovative technologies for social development financing.

Research methods. Theoretical and methodological basis of the research is the scientific work of domestic and foreign authors on financing of social development with the help of innovative technologies, Internet resources. The study uses a set of general and special scientific methods and approaches, including: monographic - for the literary review of the problem under study; systemic and structural analysis – for interpretation of the essence of fundraising, crowdsourcing, crowdfunding as complex economic categories, logical generalization, systematic method, method of comparisons, graphical methods, which allowed to ensure the conceptual unity of the research.

Results of work. Innovative technologies of financing of social development are analyzed, among them: fundraising, crowdsourcing, crowdfunding. The activities of the Na-Starte Kraudfanding Platform, including the involvement of interested parties in this Crowdfunding Platform, are described. It has been established that financing of social projects by providing grants is a significant step forward from the point of view of development of social responsibility of business. It is traced that today in Ukraine there are a number of active grant programs in the field of education, science, medicine, and social security.

Conclusions. The listed innovative approaches become relevant in the context of decentralization and community development, in particular, participatory budgeting is the ability of male and female residents of the city to participate in deciding how to distribute a certain part of the budget.

Key words: inclusive growth, fundraising, crowdsourcing, crowdfunding, start-ups, grants.

Вступ. Перехід національного господарства до нової прогресивної моделі передбачає формування ефективної державної політики соціально-економічного розвитку. У сучасній економіці якість життя людини і розвитку суспільства великою мірою визначаються станом соціальної сфери, яка залежить від забезпеченості фінансовими ресурсами. У наш час соціальна сфера продовжує відчувати брак фінансових і матеріально-технічних ресурсів. Це частково можна пояснити відсутністю налагоджених механізмів бюджетної і позабюджетної підтримки та сучасних механізмів інвестування в освіту, охорону здоров'я, духовний та фізичний розвиток, соціальний захист та соціальне забезпечення.

Соціальний розвиток національної економіки прямо пов'язаний з подальшим вдосконаленням системи державного регулювання і управління фінансовим забезпеченням секторів соціальної сфери. В умовах розвитку інноваційного напрямку національної економіки важливо визначити пріоритетні напрямки фінансування секторів соціальної сфери та соціальної інфраструктури, а також запровадити інноваційні технології фінансування, що дозволить в подальшому реалізувати комплексне програмно-цільове фінансування соціального розвитку.

Аналіз сучасних зарубіжних і вітчизняних досліджень і публікацій. Різним аспектам соціального розвитку присвячено численні праці вітчизняних науковців, серед яких варто особливо відзначити Гаращук О. В. [1], Кінаш І. П.[2], Куценко В. І.[3], Третяк В. П. [4] та інших. У прискореній реалізації державної політики соціального розвитку актуалізується питання фінансування соціального розвитку. Цьому питанню в свій час приділили увагу Богуславська С. І. [5], Лантух К. О. [6], Петрушенко Ю. М. [7], Федоришин В. С. [8].

Висвітлення невирішених раніше частин загальної проблеми, якій присвячується стаття. Відповідаючи на потреби в інноваційних технологіях управління соціальним розвитком, національна економіка повинна запустити механізми активізації

модернізаційних процесів. Для цього потрібно генерувати нові засоби досягнення соціально-економічних цілей, зокрема інтенсивного залучення коштів.

Формулювання цілей статті. У прискореній реалізації державної політики соціального розвитку актуалізується питання недержавного фінансування соціального розвитку та інноваційних технологій. Тому метою статті є оцінити інноваційні технології фінансування соціального розвитку, провідне місце серед яких належить прогресивним механізмам залучення коштів.

Висвітлення основного матеріалу. Сучасний економіко-інформаційний простір відкриває нові можливості для соціального розвитку. У суспільстві сформувалася ідеологія спільної реалізації проектів розрізненими людьми, що породила велику кількість напрямків господарської діяльності та управління інноваційними процесами. Деякі експерти вважають Україну маргіналом, який нелегко інтегрується у світові економічні та інформаційні тренди, але це не заважає брати участь в актуальних мережних та інформаційних проектах.

Відповідаючи на потреби в інноваційних технологіях управління соціальним розвитком, національна економіка повинна запустити механізми активізації модернізаційних процесів. Для цього потрібно генерувати нові засоби досягнення соціально-економічних цілей, зокрема інтенсивного залучення коштів. До таких інноваційних технологій належать фандрайзинг, краудфандинг і краудсорсинг. Виконуючи похідну роль, такі технології є ефективним інструментом створення платформи для сприяння недержавному фінансуванню соціального розвитку. Співучасниками інноваційних технологій є автори оригінальних проектів, стартапери, компанії, організації, спонсори та споживачі оригінальних продуктів. Фінансування соціальних проектів шляхом надання грантів є значним кроком уперед із точки зору розвитку соціальної відповідальності бізнесу та участі в Глобальному договорі.

У державній політиці соціального розвитку актуальною проблемою є пошук нових типів взаємодії між спільнотами для вирішення соціально важливих питань, серед яких – пошук нетрадиційних джерел фінансування. Пошуку та залученню коштів у соціальну сферу сприяють інноваційні технології фінансування соціального розвитку фандрайзингу, краудсорсингу та краудфандингові платформи, які є соціальними комунікаціями сфери аутсорсингу. Перераховані технології є новим способом взаємодії між різними учасниками соціальних відносин і сприяють інклюзивному підходу до генерації економічного зростання. Інклюзивна економіка є одним із пунктів глобальних цілей до 2030 року, які Україна адаптує до своїх умов.

Інклюзивний підхід передбачає, що кожен суб'єкт економіки є важливим, унікальним, цінним для суспільства і повинен мати можливості, щоб задовольнити свої потреби. Інклюзивне зростання економіки є багатофакторним і багаторівневим процесом, основою якого є економіка максимальної зайнятості та взаємодії усіх суб'єктів у контексті соціального розвитку національної економіки. Інклюзивне зростання економіки неможливе без активного залучення усіх осіб у різні види діяльності, поваги прав і свобод кожної людини, забезпечення гарантій безпеки і рівноправності. Інклюзивний ріст – це високий, стійкий ріст, який створює і розширює економічні горизонти державотворення; створює більш широкий доступ до можливостей, який дозволяє всім членам суспільства брати участь в економічному зростанні і користуватися його перевагами. Інклюзивне зростання економіки має бути передумовою вдосконалення системи соціального захисту.

Фандрайзинг (Fundraising, організований збір коштів з недержавного сектора) є процесом залучення необхідних ресурсів для реалізації соціально важливих програм, проектів, грантів, конкурсів і є перспективним інструментом соціально-відповідальної взаємодії бізнесу, держави, громадських організацій та інших суб'єктів соціального розвитку. Фандрайзинг може базуватися на традиційних та нетрадиційних методах (табл. 1). Серед видів фандрайзингу варто виділити адресний збір коштів та програмну чи проектну діяльність. Адресний збір – залучення коштів заради чогось дуже зрозумілого,

збір грошей для допомоги конкретній людині. Досить часто такий метод має своє практичне застосування під час збирання грошей для хворих дітей на дорозі лікування. В таких умовах все досить прозоро: відоме ім'я особи, яка потребує коштів, її фото, є копії медичних документів, зрозумілий діагноз та яке лікування або препарати необхідні, відомі ціни. Благодійник все це бачить, і у нього складається чітке розуміння, на що йдуть його гроші і яким буде результат.

Таблиця 1- Можливі форми фандрайзингу

Форми фандрайзингу	
<i>Зовнішній</i> – пошуками професійні консультанти (незалежні консультанти та спеціальні фандрайзингові фірми)	<i>Внутрішній</i> – способами розробки та реалізації пошуку фінансування займаються працівники колективу самостійно
Методи фандрайзингу	
<i>Традиційні методи</i> (пряма комунікація з потенційними донорами через традиційні канали комунікації): особисте звернення до благодійників через пошту (поштовий фандрайзинг); телефонні дзвінки (телефандрайзинг); проведення різних заходів (подієвий фандрайзинг); реклама в ЗМІ.	<i>Нетрадиційні методи:</i> системи електронних платежів; SMS-пожертвування; Е-пожертвування.

Джерело: розробка автора

Програмна (проектна) діяльність – це організація і розвиток соціальних сервісів з урахуванням накладних витрат, зарплати адміністративних співробітників і залучених фахівців. У багатьох фондів є програми, у які необхідно залучати кошти, наприклад: програма реабілітації інвалідів, програма соціальної адаптації дітей сиріт, програма з організації регулярної волонтерської допомоги в лікарні та ін.

Краудсорсинг (Crowdsourcing) – передача певних виробничих функцій невизначеному колу осіб. Краудсорсинг сприяє залученню людей і волонтерів та їх творчих здібностей, знань, досвіду для спільного вирішення певних проблем чи втілення соціальних проектів з можливістю глобального охоплення. Найбільш відомі світові платформи краудсорсингу: Eureka, Userfarm, Mofilm, Tongal, Jovoto, Flare Studio.

Основний мотив звернення до краудсорсингового майданчика – отримати ефективне рішення за мінімум фінансових вкладень. Замовниками на українських платформах виступають дві основні категорії: 1) невеликі структури (громадські організації, фізичні особи-підприємці, волонтерські об'єднання), які мають мінімальний досвід у маркетингу та рекламі (або взагалі це їх перший досвід), і вони шукають партнерів; 2) великі структури, які розраховують завдяки краудсорсинговій платформі отримати значну економію.

Краудфандинг (Kraudfundings) – метод фінансування, який поєднує донорів конкретної ініціативи, є формою громадського співфінансування. Краудфандинг є механізмом колективних дій привертання уваги до важливих соціальних тем та благодійництва і може виступати своєрідною формою громадського фінансування. За даними провідних бізнес-аналітиків, цю технологію все активніше використовують для залучення коштів на ті чи інші проекти, ризикуючи в найближчому майбутньому витіснити з фінансового ринку звичних інвесторів.

Форми краудфандингу: просте пожертвування, соціальне кредитування, благодійна реклама перед продажами. Основні види краудфандингу: краудфандинг без винагороди інвестору, краудфандинг з певною нефінансовою винагородою інвестору, інвестиційний (акціонерний) з винагородою інвестору, який називають краудінвестингом.

Найбільш відомі платформи краудфандингу в Україні: Українська біржа благодійництва, Спільнокошт, Indiegogo, GlobalGiving, Causes, Crowdrise, Firstgiving, Kickstarten, HelpStarter.

Ще одна відома краудфандингова платформа в Україні – Na-Starte, створена одеською ІТ-компанією (табл. 2), яка є майданчиком для фінансування стартапів, комерційних і соціальних проектів, бізнес-ідей, дає корисні знайомства, аудиторію для проекту. Платформа працює з 1 лютого 2014 року.

Таблиця 2 - Характеристика діяльності краудфандингової платформи Na-Starte

№ з/п	Показник	Значення
1.	Зібрано коштів на платформі	12116000 грн.
2.	Кількість відвідувачів, що заходять на сайт щомісяця	Більше, ніж 80 тис осіб
3.	Середній чек спонсора	390 грн.
4.	Загальна кількість спонсорів, що залучились до фінансування проектів на платформі	Більше, ніж 50000 осіб
5.	Зібрано коштів найуспішнішим проектом	3700 тис. грн.
6.	На сайті зареєстровані представники	Із 45 країн

Джерело: складено автором за: [9]

У контексті модернізованого розвитку національної економіки набувають популярності логістично-маркетингові компоненти та інноваційні бізнес-ідеї, серед яких провідне значення мають стартапи. Стартапом є бізнес-проект, який характеризується унікальним інноваційним замислом або перспективним продуктом. В основному, це невеликі компанії, що перебувають на стадії заснування, які дуже обмежені в ресурсах (рис.1).

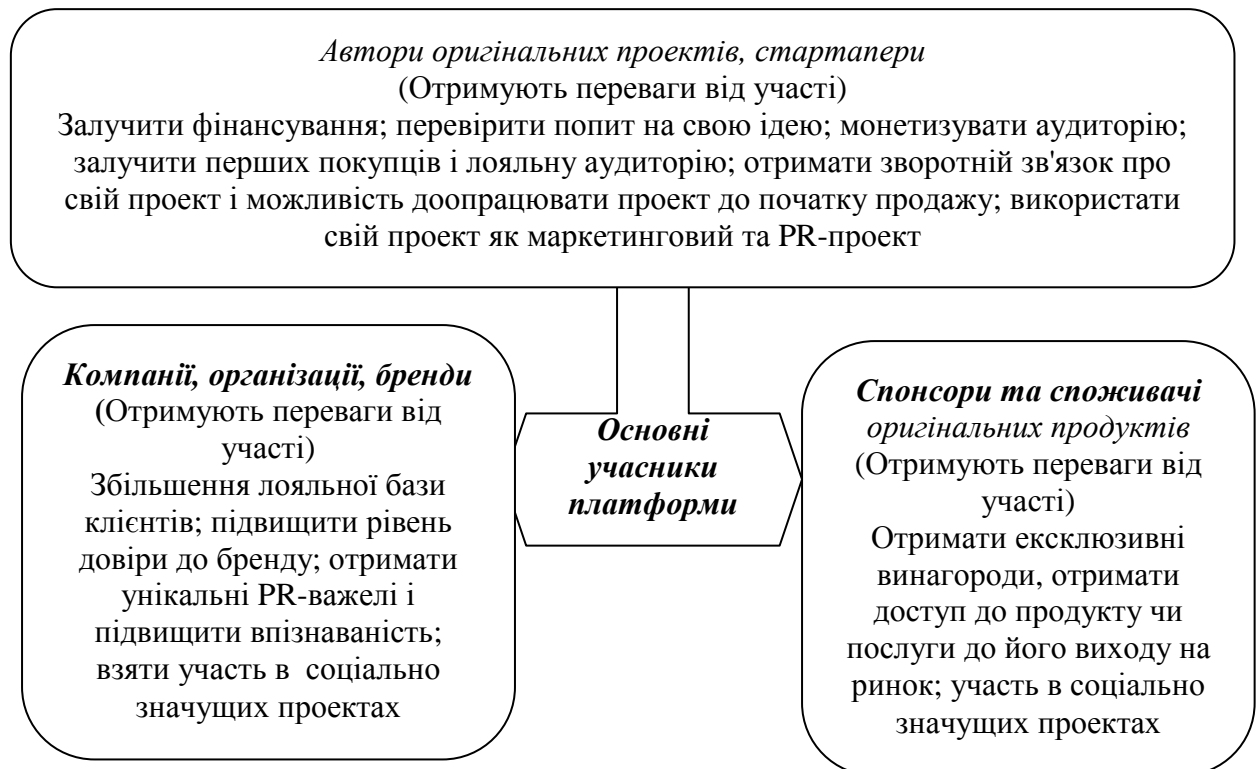

Рисунок 1 - Співучасть зацікавлених сторін краудфандингової платформи Na-Starte
Джерело: розробка автора

Найбільш важливі маркетингові ресурси, на яких представлена інформація для охочих просунути свої стартапи: Startup Ranking – аналітика зі світових стартапів; Cool Startup Bro – відеоагрегатор про стартапи, що оновлюється щоденно; Press Friendly – пошук журналістів з TechCrunch, готових розповісти про ваш проект; Launch Lister – добірка найвідоміших стартапів з Product Hunt, Beta List та Startup List; Submit.co – список ресурсів та майданчиків, де можна розповісти про свій проект за кордоном; BLNKK – місце дискусій для засновників стартапів; Oneliners – пошук слоганів для стартапу; Startup Blink – глобальна карта стартапів усього світу; Inside Startups – історії про культуру в командах та стартап-компаніях.

Сьогодні державна стратегія соціального розвитку має передбачати раціональне поєднання бюджетної підтримки та використання всіх інструментів благодійництва і меценатства. Благодійники та меценати можуть здійснювати свої наміри щодо фінансової підтримки шляхом проведення грантових конкурсів з метою відбору і подальшого фінансування найбільш вдалих проектів.

Грант – це цільові кошти, що надають на безповоротній основі юридичні особи, організаціям або фізичним особам на реалізацію соціальних проектів, благодійних програм, на дослідження, навчання, масштабування бізнесу, консалтинг, обмін досвідом або на тестування своїх ідей чи інші суспільно корисні цілі з наступним звітом про їх використання. Грантові кошти не потрібно повертати, а прибуток лишається авторам інновацій.

Сьогодні в Україні є низка чинних грантових програм в сфері освіти, науки, медицини, соціального забезпечення (рис. 2).

точки зору розвитку соціальної відповідальності бізнесу. Спрямування благодійних коштів у соціальні проекти громадських організацій можна розглядати як соціальні інвестиції, котрі дозволяють розвивати людські ресурси, створювати нові послуги, відкривати додаткові робочі місця, поліпшувати умови життя населення.

За допомогою методів фандрайзингу, краудсорсингу та краудфандингу можна зібрати кошти для вирішення соціальних проблем силами самих жителів міста: облаштування зон відпочинку, паркових зон, дитячих майданчиків, спортивних майданчиків, озеленення вулиць, встановлення додаткового освітлення.

Перераховані інноваційні підходи набувають актуальності в умовах децентралізації та розвитку громад. Адже, коли в окремого громадянина виникає якась проблема, він, замість того, щоб йти по інстанціях місцевих органів влади, описує її на спеціально створеній платформі (наприклад, на офіційному сайті місцевих органів влади). Крім того, саме тут він може висловити своє звернення, петицію або пропозиції щодо вдосконалення місцевого розвитку.

Тут можна використати інноваційну практику партисипативного бюджетування. Суть партисипативного бюджету полягає у можливості жителів населених пунктів брати участь у прийнятті рішення стосовно того, як розподілити певну частину місцевого бюджету, що зазвичай відбувається методом проведення конкурсів. На офіційній веб-сторінці міської влади оголошують початок прийому проектів і по закінченні всі жителі голосують за той проект, який вони хочуть підтримати. Після підрахунку голосів визначають кількох переможців.

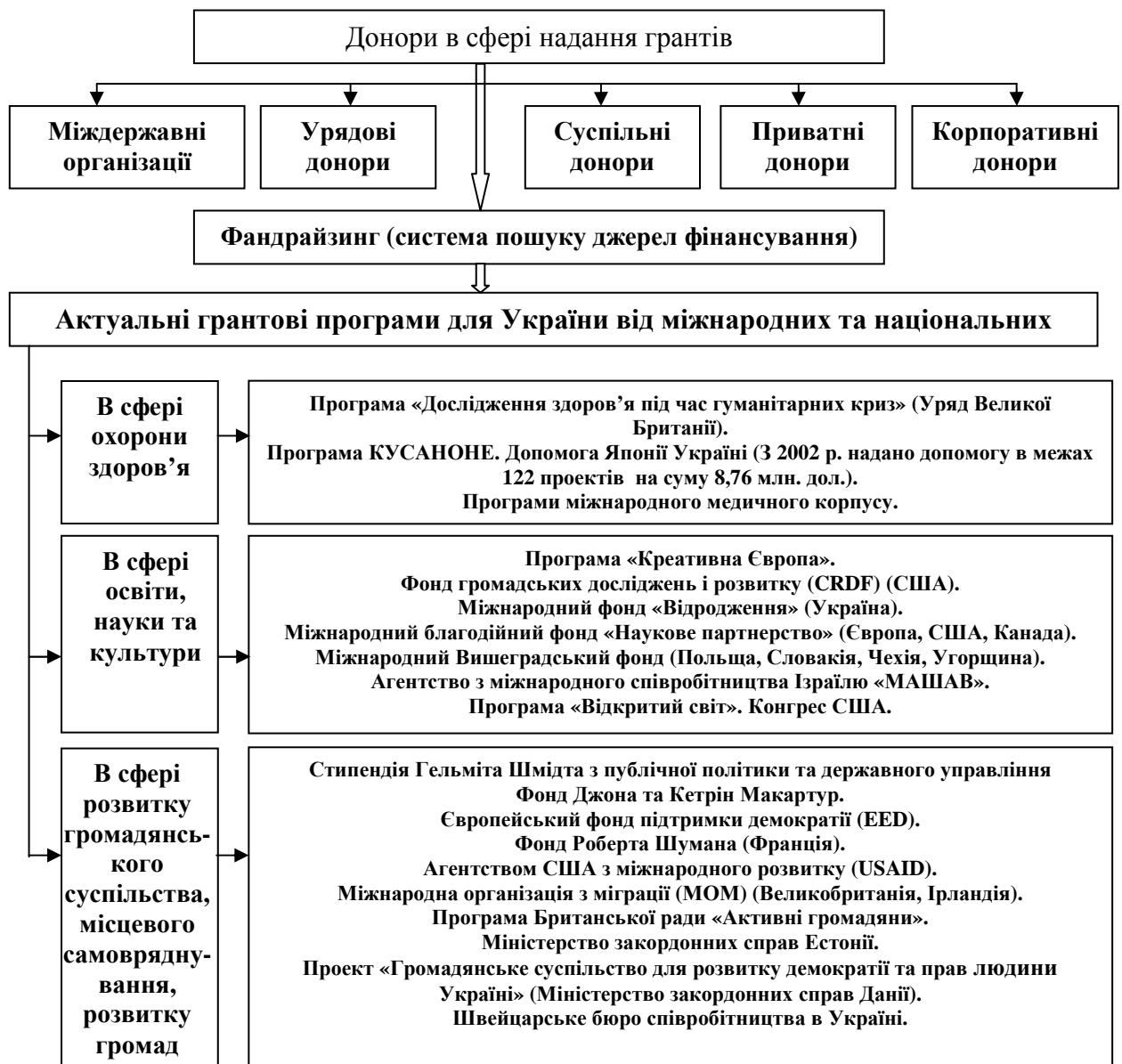

Рисунок 2 - Інноваційні засади грантової підтримки в системі нетрадиційного фінансового забезпечення державної політики соціального розвитку

Джерело: розробка автора

Партисипативне, тобто учасницьке бюджетування як механізм прямої демократії, за допомогою якого громадяни беруть участь у прийнятті рішень щодо розподілу бюджетних коштів, було вперше успішно втілене у бразильському Порту-Алегрі 26 років тому. Сьогодні його практикують близько півтори тисячі населених пунктів по всіх континентах, а сам термін входить до словників економістів усього світу та до переліку рекомендацій ООН щодо ведення міських бюджетів. З часом подібну ініціативу використало польське місто Сопот [10].

Таблиця 3 - Основні форми партисипативного бюджетування

№	Форма	Основні характеристики	Країна, де поширена дана форма
1.	Делегуюча	Найпростіший спосіб, коли міська влада вирішує, яку частину бюджету можна виділити, та делегує громаді (мешканцям міста, асоціації орендарів) право приймати рішення, куди ці кошти спрямувати. Після того, коли громаду запросили до участі в партисипативному бюджетуванні, вона відповідає за використання наданої частки міських грошей.	Чикаго (США)
2.	Паралельна	В місті існує паралельна міська рада, яку обирає громада міста терміном на 1 рік – Рада партисипативного бюджету (Municipal Council of the Budget). Члени цієї ради ретельно вивчають міський бюджет та дають прями рекомендації, що треба зробити в цілому місті.	Порту-Алегрі (Бразилія)

Джерело: складено автором за [11].

Париж в свій час затвердив партисипативну бюджетну схему «Мадам мер, я маю ідею», яка з 2014 р. по 2020 р. розподілить 500 млн євро між проектами, які запропонували мешканці міста. Сьогодні це наймасштабніша ініціатива такого типу у світі [11].

У 2014 році Джакарта (столиця Індонезії) започаткувала свій план розумного міста. Уряд провінції Джакарти розробив Платформу розумного міста (Smart City Platform), яка містить додаток «Qlue» для запитів і повідомлень; мапу повеней, що підтримується завдяки краудсорсингу і дозволяє мешканцям поширювати інформацію про повені через Твіттер; а також краудсорсингове регулювання транспорту – інструмент навігаційного додатку Google.

Пета-Джакарта (PetaJakarta – «мапа Джакарти» індонезійською) була розроблена дослідниками Університету Вуллонгонг в Австралії спільно з Агенцією з критичного менеджменту Джакарти. Повені є головною проблемою в місті, де щороку тисячі людей змушені залишати свої домівки. Завдяки повідомленням мешканців у Твіттері вдається створити мапу реального часу, яка відслідковує затоплення у місті.

В Україні інноваційні технології фінансування можна використати з метою впровадження прогресивних механізмів надання соціальних послуг мешканцям міста; соціалізації мешканців міста, які перебувають у складних життєвих обставинах; створення умов для активного саморозвитку та інтеграції в сучасне життя міста всіх категорій громадян.

Висновки. Підвищення соціальної орієнтації національної економіки можливе завдяки розвитку інноваційного сектору. Фінансування соціальної сфери в наш час відчуває недостатність ефективних фінансових інструментів, що дозволяють вирішити проблеми якості освіти для можливостей розвитку економіки знань, ефективного функціонування охорони здоров'я та житлово-комунального господарства та інших провідних сторін соціального розвитку, для зростання національної економіки та вирішення соціальних питань, використовуючи інноваційні підходи та платформи фандрайзингу, краудсорсингу і краудфандингу. Різні бізнес-структури та місцеві органи влади мають можливість систематизувати отриману інформацію від жителів; забезпечити ефективний діалог між органами місцевого самоврядування і суб'єктами господарювання; здійснити постійний моніторинг соціальних ризиків та загроз під час економічних трансформацій.

Література

1. Гарашук О. В., Куценко В. І. Форсайт нових механізмів розв'язання соціоекологічних проблем у контексті сталого розвитку. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки.* 2015. Вип. 40(3). С. 11-19.
2. Кінаш І. П. Формування моделі управління розвитком матеріально-технічної бази соціальної сфери України. *Актуальні проблеми економіки.* 2016. № 1. С. 225-230.
3. Куценко В., Гарашук О., Євтушенко Г. Соціальний розвиток у контексті попередження техногенних й екологічних небезпек. *Економіка природокористування і охорони довкілля.* 2017. № 3. С. 27-34.
4. Третяк В. П., Покоłodна Т. В. Аналіз підходів до формування стратегії соціально-економічного розвитку держави. *Соціальна економіка.* 2016. № 2. С. 151-156.
5. Богуславська С. І. Проблеми фінансування розвитку соціальної сфери міст України. *Вісник Університету банківської справи.* 2015. № 3. С. 138-142.
6. Лантух К. О. Особливості бюджетного фінансування соціальних функцій держави на сучасному етапі розвитку України. *Бізнес Інформ.* 2018. № 10. С. 247-254.
7. Петрушенко Ю. М., Дудкін О. В. Краудфандинг як інноваційний інструмент фінансування проектів соціально-економічного розвитку. *Маркетинг і менеджмент інновацій.* 2014. № 1. С. 172-182.
8. Федоришин В. С. Удосконалення фінансування соціального розвитку територіальних громад на засадах реформування комунальної власності. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка.* 2015. Т. 20. Вип. 6. С. 188-192.
9. Краудфандинг в Україні: Na-Starte. URL: <http://https://na-starte.com/about/media> (дата звернення: 19.04.2019).
10. Орієнтованість на людину – новий етап для розумних міст [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://biggggidea.com/practices/1435/>
11. “Громадський бюджет”: реалізуємо ідеї людей за бюджетні кошти. URL: <http://hadiachnews.com.ua/> (дата звернення: 17.03.2019).

References

1. Harashchuk, O. V., Kutsenko, V. I. (2015). Forsait novykh mekhanizmv rozv'iazannia sotsioekolohichnykh problem u konteksti staloho rozvytku. *Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu - Collection of scientific works of the Tcherkasy statetchnological university. Seriiia : Ekonomichni nauky. issue* 40(3), 11-19 [in Ukrainian].
2. Kinash, I. P. (2016). Formuvannia modeli upravlinnia rozvytkom materialno-tekhnichnoi bazy sotsialnoi sfery Ukrainy. *Aktualni problemy ekonomiky - Issues of the day of economy*, 1, 225-230 [in Ukrainian].
3. Kutsenko, V., Harashchuk, O., Yevtushenko, H. (2017). Sotsialnyi rozvytok u konteksti poperedzhennia tekhnohennykh y ekolohichnykh nebezpek. *Ekonomika pryrodokorystuvannia i okhorony dovkillia - Economy of nature management andguard of environment*, 3, 27-34 [in Ukrainian].
4. Tretiak, V. P., Pokolodna T. V. (2016). Analiz pidkhodiv do formuvannia stratehii sotsialno-ekonomichnoho rozvytku derzhavy. *Sotsialna ekonomika - Social economy*, 2, 151-156 [in Ukrainian].
5. Bohuslavska, S. I. (2015). Problemy finansuvannia rozvytku sotsialnoi sfery mist Ukrainy. *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy - Announcer of banking University*, 3, 138-142 [in Ukrainian].
6. Lantukh, K. O. (2018). Osoblyvosti biudzhetnoho finansuvannia sotsialnykh funktsii derzhavy na suchasnomu etapi rozvytku Ukrainy. *Biznes Inform - Biznes Inform*, 10, 247-254 [in Ukrainian].

7. Petrusenko, Yu. M., Dudkin, O. V. (2014). Kraudfandynh yak innovatsiinyi instrument finansuvannia proektiv sotsialno-ekonomichnoho rozvytku. *Marketynh i menedzhment innovatsii -Marketing and management of innovations*, 1, S. 172-182 [in Ukrainian].

8. Fedoryshyn, V. S. (2015). Udoskonalennia finansuvannia sotsialnoho rozvytku terytorialnykh hromad na zasadakh reformuvannia komunalnoi vlasnosti. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu - Announcer of the Odesa national university, Serii : Ekonomika*. T. 20. issue 6, 188-192 [in Ukrainian].

9. Kraudfandynh v Ukraini: Na-Starte. URL: <http://https://na-starte.com/about/> [in Ukrainian].

10. Oriientovanist na liudynu – novyi etap dlia rozumnykh mist [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://biggggidea.com/practices/1435/> [in Ukrainian].

11. “Hromadskyi biudzheth”: realizovuiemo idei liudei za biudzhetni koshty. URL:: <http://hadiachnews.com.ua/> [in Ukrainian].